

دانشگاه هرمزگان
Hormozgan University

دهمین همایش ملی

تازه های روانشناسی مثبت

موسسه نشر و انتشارات
انگلیسی زبان
شماره ملی: ۱۳۰۱۵۸۷۲۳۰۰

Sponsored and Indexed by
CIVILICA
We Respect The Science

موضوع اقدام پژوهی:

« چگونه توانستم مشکل املاي دانش آموز محسن نظاره را بهبود بخشم؟ »

زهرا حسين پور^۱

دانشجوی دکتری، روانشناسی تربیتی، دانشگاه تبریز

اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی، اداره آموزش و پرورش ناحیه ۲ تبریز

Z.hoseinpour2293@Gmail.com

۰۹۱۴۴۱۶۶۵۵۹

چکیده :

این اقدام پژوهی در آموزشگاه دانامنش تنها مدرسه اختلال یادگیری اداره آموزش و پرورش ناحیه ۲ تبریز انجام شد. در این پژوهش سعی گردید تا با بررسی علل ضعف دیکته نویسی دانش آموز پایه چهارم به نام محسن نظاره، مشکل املا وی را بهبود بخشم. با استفاده از منابع علمی و بررسی شرایط موجود و استفاده از روش های تقویت انگشتان دست و مهارت های حرکتی ظریف و تقویت حافظه بینایی و شنیداری دانش آموز مشکلات املا نویسی دانش آموزم را بهبود بخشم. وضعیت املاي دانش آموز بعد از ۱۵ جلسه حضور در این مرکز و تایید معلم و مدیر وی در مدرسه خودش حاکی از موثر بودن اقدامات انجام شده بود.

واژگان کلیدی: دست نویسی - اختلال یادگیری. اختلال املا

۱- مقدمه

دوره ابتدایی حساس‌ترین مرحله آموزش و پرورش است که باید به همه‌ی جوانب آموزشی و تربیتی از جمله درس املا توجه خاص شود، دانش‌آموزان باید از سال‌های اولیه تحصیل به اهمیت املا و کاربرد آن در زندگی آشنا شوند و با توجه به نیازی که دارند به خوبی آن را بیاموزند تا دچار مشکل نشوند، از سویی نوشتن مستلزم به کارگیری مهارت‌های گوناگونی است. مهارت‌های مکانیکی نوشتن مانند دست خط، هجی کردن و نقطه گذاری و مهارت‌های زبانی مانند درک معنای کلمه‌ها و دستور زبان و مهارت‌های تفکر مانند سازمان‌دهی و برقراری ارتباط میان مطالب از مهم‌ترین مهارت‌هایی هستند که در نوشتن نقش دارند، باید همواره توجه داشته باشیم مشکل دانش‌آموز در کدام حیطه می‌باشد. بنابر جدیدترین آمار حدود ۵ تا ۶ درصد از دانش‌آموزان دچار اختلالات یادگیری هستند به عبارت دیگر در یک کلاس ۳۰ نفری ۲ دانش‌آموز مبتلا به اختلال یادگیری هستند که آمار بالا و قابل توجهی است. این افراد در صورت آگاه نبودن معلمان و والدین با برچسب‌هایی مثل کندذهن و شاگرد تنبل کلاس مواجه خواهند شد. عزت نفس این کودکان بر اثر شکست‌های متوالی روحی پایین می‌آید و مشکلات یادگیری آن‌ها به طور معمول با افزایش سن آن‌ها وخیم‌تر می‌شود. نابرابری معنادار بین پیشرفت درسی و بهره هوش، نداشتن توجه و تمرکز، بیش‌فعالی، بی‌توجهی در کلاس درس، ناتوانی در حل مسئله، انگیزه‌ی کم، وابسته بودن به دیگران در انجام کارها و مهارت‌های اجتماعی رشد نیافته و تاخیر جدی در آموختن را می‌توان از مشخصه‌های ناتوانی‌های یادگیری برشمرد. بنابراین در این پژوهش سعی گردید بعد از ریشه‌یابی اختلال املا دانش‌آموز با استفاده از روش‌های لازم و موثر اختلال املا دانش‌آموزم را بهبود بخشیم.

بیان و ضرورت موضوع:

یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که دانش‌آموزان با آن مواجه هستند ضعف املاست. اولین گام برای برطرف کردن هر ضعفی شناخت آن می‌باشد. چنانچه مربی به موقع و دقیق مشکلات دانش‌آموز را تشخیص دهد، می‌تواند سریع راه‌حل مناسب و منطقی را برای حل مشکل انتخاب و در جهت بهبود وضعیت آموزشی دانش‌آموزان اقدام نماید. اصطلاح اختلال املاء، برای کودکانی که با وجود هوش طبیعی در املا مشکل دارند و یا بسیار بد می‌نویسند، بکار برده می‌شود. (سیف نراقی و نادری، ۱۳۹۴). نوشتن به دلیل اینکه برای کودکان یک فعالیت انتزاعی است لذا یک کار دشوار و سخت به حساب می‌آید. فعالیت نوشتن با مهارت‌هایی از قبیل توانایی نگهداری موضوع به صورت کلمه، ترسیم گرافیکی شکل حروف و کلمات، به کارگیری صحیح ابزار نوشتن و داشتن حافظه دیداری و کار آمد ارتباط دارد. همان قدر که مهم است تا افراد بتوانند با زبان شفاهی با دیگران ارتباط برقرار کنند، به همان اندازه نیز مهم است که بتوانند با نوشتن نیز ارتباط برقرار کنند (کریمی و علیزاده، ۱۳۹۴).

املاء؛ دیکته به معنای جانسین ساختن صحیح صورت نوشتاری حروف و واژه‌ها به جای صورت واجی آن‌ها است (زند، ۱۳۹۴). انجمن روانپزشکی آمریکا (۲۰۱۳) در پنجمین راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی، دشواری‌های املاء را اضافه کردن، حذف کردن یا جایگزینی واژه‌ها و همخوان‌ها به جای یکدیگر تعریف می‌کند (امین‌آبادی، علیزاده و پورکاوه، ۱۳۹۵). عدم موفقیت در املاء، افت تحصیلی در سایر دروس را نیز به دنبال خواهد داشت و آن خود بی‌علاقه بودن به تحصیل و حتی ترک آن را برای دانش‌آموزان به دنبال خواهد داشت. بنابراین با توجه به اهمیت نوشتن صحیح کلمات برای دانش‌آموزان بر این شدم تا بتوانم مشکل املا دانش‌آموز محسن نظاره را بهبود بخشیم.

۲- توصیف وضع موجود:

اینجانب زهرا حسین پور آموزگار شاغل در آموزشگاه دانامنش با ده سال سابقه خدمت و مدرک دکترای روانشناسی تربیتی می‌باشم. این آموزشگاه با مدیریت خانم نعمت‌راده فعالیت تخصصی خود را زیر نظر اداره آموزش و پرورش استثنایی استان به عنوان تنها مدرسه اختلال یادگیری آموزش و پرورش ناحیه ۲ تبریز در ساختمان قدیمی دو طبقه از سال ۱۳۸۶ در خیابان قدس به فعالیت آموزشی خود ادامه می‌دهد. در اولین سال حضور در این آموزشگاه بعد از گذراندن کارگاه‌های آموزشی مورد نیاز از جمله شناخت اختلال یادگیری، تفسیر تست وکسلر و آموزش کار با دانش‌آموزان اختلال یادگیری از آبان ماه فعالیت تخصصی خود را در این مرکز شروع نمودم. فعالیت این آموزشگاه علاوه بر شرایط کرونایی که آموزش مجازی مدارس را در پی داشت به علت انفرادی بودن آموزش‌ها در هر شرایط کرونایی به صورت حضوری برگزار گردید. اولین مراجعه کننده دانش‌آموز پسر ۷ ساله به نام محسن نظاره که با در دست داشتن معرفی‌نامه از مدرسه ضیا با مشکل املا در پایه چهارم به این مرکز مراجعه نموده بود. پس از گرفتن تست وکسلر و پذیرش دانش‌آموز با مادرش مصاحبه نمودم و ایشان گفتند که محسن در نوشتن مشق و املا از کلاس اول ابتدایی مشکل داشته است و در آموزش مجازی نیز املا و حتی مشق‌هایش را با کمک وی می‌نوشته است و اصلاً علاقه‌ای به نوشتن ندارد و بسیار کم رنگ و بدخط می‌نویسد و نوشتن یک صفحه تمرین را در طول روز با وعده و وعید جایزه تمام می‌کند. پس از مصاحبه با مادر محسن با گرفتن املا اولیه از وی نیز متوجه شدم که در شناخت حروف مشکلی ندارد ولی آهسته و کم رنگ می‌نویسد. کاغذ و دفتر را با زاویه نامناسب بر روی میز قرار می‌دهد و از انگشتان ضعیفی برخوردار است و مدارد را با سه انگشت دست راست از نوک مداد در دست می‌گیرد. در بررسی نمونه‌ی املا مدرسه متوجه شده که کلماتی را که حروف مشابه دارند را به اشتباه می‌نویسد مثلاً حوله را به صورت هوله می‌نویسد و در نوشتن جمله‌های گفته شده نیز بعضی از کلمات را حذف نموده است. در نامه‌ای به معلم وی از ایشان نیز خواستم تا نظر خود را در مورد املا محسن بنویسند ایشان نیز از ضعف املا محسن و اینکه نمی‌تواند درست بنویسد و به موقع املايش را تمام کند، شاکي بودند. سایر همکاران و خانم مجد همکار نیز که ۳ سال سابقه کار در این مرکز را داشتند وی نیز این مشکلات مشابه محسن را در دانش‌آموزان اختلال یادگیری تایید کردند.

۳- شواهد (۱):

به منظور جمع‌آوری اطلاعات بهتر از روش‌های زیر استفاده نمودم:

۱- مصاحبه با همکاران

در جلسه‌ای که با همکاران مدرسه و در شورای مدرسه داشتیم، ایشان نیز مشکلات دست‌نویسی (کم رنگ نویسی، کند نویسی، گرفتن نامناسب مداد در دست و زاویه نامناسب نوشتن و قرار گرفتن کاغذ بر روی میز) و حافظه و ادراک بینایی ضعیف و حافظه و توالی و حساسیت شنیداری ضعیف را علت اصلی ضعف در املا دانش‌آموزان اختلال یادگیری معرفی کردند.

۲- مصاحبه با مادر محسن

مادر محسن در مصاحبه‌ای که با وی داشتم به بی‌علاقه بودن وی به استفاده از وسایل اسباب‌بازی و بازی فیزیکی از دوران کودکی اشاره می‌کند و اینکه پیش‌تر وقت خود را با بازی‌های پارانه‌ای می‌گذراند و شرایط کرونایی را علت عدم اجازه محسن برای بازی با سایر بچه‌ها ذکر می‌کنند. همچنین مادرش در این مصاحبه ذکر می‌کند که از اول ابتدایی که کلاس محسن با آموزش مجازی همراه بود نیز علاقه‌ای به نوشتن نداشت و وی مجبور بود بیشتر اوقات تکالیفش را انجام دهند و یا برای نوشتن یک تکلیف نوشتن مجبور به دادن جایزه می‌شدند.

۳- مصاحبه با خود محسن

در گفت و گویی که با خود محسن داشتم نیز اشاره می‌کرد که انگشتان دستش زود خسته می‌شود و به همین علت نیز علاقه‌ای به نوشتن ندارد و دوست دارد تا پیش‌تر وقت خود را با گوشی موبایل بازی کند.

۴- مشاهده‌ی دانش آموز

در اولین جلسه بعد از گرفتن تست و کسلر با انجام دادن فعالیت‌هایی نحوه‌ی نوشتن محسن را به دقت بررسی نمودم مشاهده کردم که محسن انگشتان بسیار ضعیفی دارد و مداد را با نوک سه انگشت و از بالای مداد و بدون فشار مناسب در دست می‌گیرد و همچنین کاغذ و بدنش را با زاویه نامناسب بر روی میز قرار می‌دهد و بعد از نوشتن یک سطر از املائی گفته شده اظهار خستگی می‌کند. علاوه بر آن‌ها در نوشتن املائی کلمات حاوی شکل‌های هم‌صدا (ث، س، ص، ت، ط، ز، ظ، ذ، ح، ه و ...) مشکل دارد و نمی‌تواند املائی حاوی شکل صحیح کلمات را تشخیص دهد و چون کند می‌نویسد بعضی از حروف و حتی کلمات در جمله-ها را جا می‌اندازد.

۵- مصاحبه با معلم محسن

در مصاحبه با معلم محسن ایشان اعلام کردند که به علت آموزش مجازی در فیلم‌های ارسالی والدین و اظهار نظر خود والدین محسن، مشاهده نمودن که محسن در نوشتن املا ضعیف می‌باشد و نمی‌تواند در زمان خواسته شده فیلم نوشتن املایش را بفرستند و بسیار کم رنگ می‌نویسد به همین علت و بنا به درخواست والدین دانش آموز به مرکز اختلال یادگیری معرفی نمودند.

۶- مطالعه منابع علمی مربوطه

اختلال دیکته یکی از شایع ترین اختلالات یادگیری در بین دانش‌آموزان ابتدایی است که ۳۰ درصد از تمام اختلال‌های یادگیری را به خود اختصاص داده است (عبداللهی، کیان ارثی و رحیمیان بوگر، ۱۳۹۳). در واقع شایع ترین اختلال بیان نوشتاری، نقص در هجی کردن یا املاء است (سلیمانی شیلو و میرنسب، ۱۳۹۷). تحقیقات پژوهشگران نشان می‌دهد که از ۱۰ درصد شیوع اختلال‌های یادگیری در دانش‌آموزان، در حدود ۴ درصد آن مرتبط با املاء نویسی است (با عزت، ۱۳۸۸). در یک مطالعه (آقار، ۱۳۸۶) نشان داده شد که ۷ درصد دانش‌آموزان ابتدایی شهر اصفهان از اختلال املاء رنج می‌برند. همچنین پژوهش شهنی بیلاق، کرمی، شکرکن و مهرایی زاده هنرمند (۱۳۸۲) نیز نشان داد که میزان شیوع ناتوانی یادگیری املاء در بین دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر اهواز ۷ درصد است. از سویی نوشتن املاء مستلزم توانایی‌های بسیار متفاوتی است. به طور مثال، کودکانی که آگاهی واج شناختی ندارند واج‌ها یا صداهای موجود در واژه‌های گفتاری را تشخیص نمی‌دهند و در انطباق و تبدیل صداها به نوشتار، که برای املانویسی ضرورت دارد، مشکل دارند (استانویچ، ۱۹۹۶). بعضی از کودکان قادر نیستند اولین حرف واژه املائی را بخوانند. برخی دیگر نمی‌دانند برای نوشتن واژه چگونه باید آواها را به هم متصل کرد و به تحلیل ساختاری آن پرداخت. عده دیگری هم از تجسم ذهنی شکل کلمه عاجزند. بعضی از کودکان از نظر توانایی حرکتی ضعیف اند و نمی‌توانند واژه را بنویسند (لرنر، ۱۳۹۶).

دسته‌بندی‌های متعددی درباره غلط‌های املائی صورت گرفته است. از یک منظر، انواع خطاهای دیکته عبارتند از واژه‌های هم‌آوا و غیرهم‌آوا (لارن و کانی، ۲۰۰۵)، مشکلات واج شناسی، درست نویسی (لارن و کانی، ۲۰۰۴)، حذف، اضافه، جابجایی (آغاز واژه، وسط واژه و پایان واژه) جانشینی آوایی، جانشینی غیرآوایی، همسانی آوایی، واژه‌های ناتمام، واژه‌های غیرقابل بازشناسی (نای، هال، جنکینز، استنبرن و منت، ۱۹۷۵) وارونه نویسی و قرینه نویسی، رمزگشایی و توانایی نوشتاری یا حرکتی (زنگویل و بلکمر، ۱۹۷۲ نقل از عبداللهی، کیان ارثی و رحیمیان بوگر، ۱۳۹۳). ناصرپور (۱۳۹۵) پس از بررسی املاء ۶۳۱ دانش‌آموزان پایه‌های اول تا سوم دبستان، عوامل مربوط به اختلال دیکته نویسی را در هفت دسته قرار داد. این عوامل عبارتند از: عوامل روانشناختی (ژنتیکی، مغز و اعصاب، عوامل رفتاری، عوامل روانی)؛ عوامل محیطی (اقتصادی، مولفه کلاسی، مولفه خانواده)؛ عوامل زبان‌شناختی (رسم‌الخطی، گفتاری زبان، غیر زبانی)؛ عوامل برنامه‌های (آموزشی، ارزیابی املاء)؛ عوامل ادراکی (افتراقی، انگیزشی، کنش‌های اجرایی)؛ عوامل فردی (ویژگی‌های فردی معلم، ویژگی‌های فردی دانش‌آموز) و عوامل فیزیولوژیکی (ناتوانی حرکتی، مشکلات جسمانی).

زندگی بر اساس نتایج مطالعه خود (۱۳۷۳) خطاهای املائی را در ۲۸ شماره دسته بندی کرده و پس از ۲۷۰۰۰ املاء از ۶ استان به این نتیجه دست یافته است که بیشترین درصد خطاهای املائی به ترتیب مربوط به ۱۰ مورد زیر است:

- ۱- جانشین سازی حروف به جای یکدیگر ناشی از رسم الخط
- ۲- جا انداختن کلمات
- ۳- جا نداشتن حروف سازنده کلمات بر اثر ضعف در تمیز شنوایی
- ۴- جا نداشتن حروف سازنده کلمات بر اثر فرایند حذف
- ۵- جانشین سازی حروف بر اثر ضعف در ادراک صدا
- ۶- جانشین سازی حروف سازنده به حروف دیگر بر اثر فرایند تبدیل
- ۷- جا نداشتن تشدید
- ۸- جا انداختن نقطه
- ۹- جا انداختن نقطه بر اثر عدم شناخت کافی از حروف
- ۱۰- جا انداختن دندانه

جدول شماره ۱: جدول انواع مشکلات املائی

غلط	درست	نوع مشکل	غلط	درست	نوع مشکل
منزور	منظور	حافظه دیداری	جانہ	خانہ	دقت
هیله	حیله	حافظه دیداری	گودک	کودک	دقت
مقازہ	مغازہ	حافظه دیداری	گردم	کردم	دقت
اسحاب	اصحاب	حافظه دیداری	رسبد	رسید	دقت
مسباک	مسواک	حساسیت شنیداری	مارد	مادر	حافظه توالی دیداری
نانبا	نانوا	حساسیت شنیداری	آدر	آرد	حافظه توالی دیداری
جاکت	ژاکت	حساسیت شنیداری	برارد	برادر	حافظه توالی دیداری
رفتن	رفتند	حساسیت شنیداری	زور	روز	حافظه توالی دیداری
دیده گان	دیدگان	آموزشی	روز	زود	تمیز دیداری
شوده است	شده است	آموزشی	دوس	دوش	تمیز دیداری
خاھر	خواھر	آموزشی	بیبند	ببند	تمیز دیداری
خیش	خویش	آموزشی	وزرش	ورزش	تمیز دیداری

تبریزی (۱۳۹۷) نیز در کتاب درمان اختلالات دیکته نویسی، خطاهای املائی را بر اساس علل روان شناختی تقسیم بندی کرده است: خطای مربوط به حافظه دیداری مثل «هیله» به جای «حیله»، خطاهای مربوط به حساسیت شنوایی مثل «مسباک» به جای «مسواک»،

خطای مربوط به حافظه شنیداری مثل جا انداختن کلمه، خطای مربوط به حافظه توالی دیداری مثل «مارد» به جای «مادر»، خطای مربوط به تمیز دیداری مثل «چانه» به جای «خانه»، خطای مربوط به آموزش مثل «بنده‌گان» به جای «بندگان»، خطای مربوط به دقت مثل «شعال» به جای «شغال»، وارونه نویسی، قرینه نویسی مثل «یدد» به جای «دید»، نارسا نویسی مثل «رشم» به جای «رستم». در جدول زیر غلط های رایج املائی دانش آموزان به همراه نمونه هایی از هر یک ارائه شد.

در مجموع مهم ترین دلایل روان شناختی ناتوانی در املاء عبارتند از:

۱- مشکل در توجه و دقت: بعضی از کودکان با نارسایی ویژه در یادگیری، توانایی جدا کردن یک محرک معین از میان محرک های محیطی گوناگون را ندارند (امیدوار، ۱۳۸۴)

۲- اشکال در حافظه دیداری: کودکانی که در زمینه حافظه دیداری دارای مشکل هستند نمی توانند کلمات با صدای یکسان و شکل متفاوت را صحیح بنویسند. با این که هیچ مشکلی در بینایی خود ندارند، ولی در یادآوری و بازشناسی شکل حروف الفبا، اعداد و اشکال دچار ضعف هستند (هلاند و آسبجورنسن، ۲۰۰۴).

۳- ناکافی بودن حساسیت شنیداری: این مشکل به صورت ضعف در فهمیدن کلمات و حروف خود را نشان می دهد.

۴- اشکال در توالی دیداری: مثل نوشتن «آدر» به جای واژه «آرد»

۵- اشکال در تمیز دیداری: تمیز دیداری به توانایی تشخیص تفاوت یک شی با دیگری اشاره دارد. در آزمون آمادگی پیش دبستانی به طور مثال از کودک می خواهند با نگاه کردن، حرف «ب» را از «پ» متمایز کند، که کودک باید تعداد نقطه ها را در هر یک از حروف تشخیص دهد. مهارت در جور کردن حروف، واژه‌ها، اعداد، تصاویر، طرح ها و شکل‌ها نمونه دیگری از تکالیف تمیز دیداری است. اشیا را می توان از نظر رنگ، شکل، طرح، اندازه، حالت یا درخشندگی از یکدیگر تمایز کرد. توانایی افتراق حروف و واژه ها به صورت دیداری در یادگیری خواندن و دیکته بسیار ضروری است (امیدوار، ۱۳۸۴).

۶- اشکال در ادراک دیداری: ادراک، به معنی شناخت اطلاعات حسی، مکانیسمی است که بوسیله آن مغز به دور از تحریک حسی به عمل شناختی و مفهوم سازی می پردازد. ادراک دیداری نقش عمده‌ای در یادگیری تحصیلی دارد. معمولا کودکان در سنین پیش دبستان نوعی تعمیم ادراکی دارند، مبنی بر اینکه ماهیت اشیا علیرغم وضعیت فضایی متفاوت آن‌ها عوض نمی‌شود. اگر این چنین تصمیمی به حروف الفبا نیز نسبت داده شود می‌تواند کودک را در تشخیص حروف یاری نماید (امیدوار، ۱۳۸۴).

روش‌های درمان و آموزش هجی کردن و املاء به کودکان

آموزش هجی کردن در بیشتر کلاس‌ها با تکیه بر رویکرد کل نگر زبان و با استفاده از برنامه‌های از پیش تعیین شده صورت می‌گیرد. در اکثر این برنامه‌ها فهرستی از کلماتی که در طول یک هفته باید آموزش داده شوند، ارائه شده است و معلم باید آنها را به تمامی دانش‌آموزان آموزش دهد تا زمانی که به حد تسلط برسند. برای ارزیابی پیشرفت دانش‌آموزان هر هفته آزمون گرفته می‌شود. در آموزش هجی کردن علاوه بر آموزش کلمه ها، کاربرد آن‌ها در جمله، داستان و جدول کلمات متقاطع نیز تمرین می‌شود. بیشتر معلمان، این برنامه‌ها را با ایجاد تغییراتی برای دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری نیز به کار می‌برند. این تغییرات با توجه به نتایج آزمون‌هایی که پیش از آموزش اجرا می‌شوند، صورت می‌گیرد (باس و ون، ۲۰۰۲، به نقل از شکوهی یکتا و همکاران، ۱۳۸۵).

رویکرد دیگری که در آموزش هجی کردن کاربرد دارد، رویکرد آوایی است. در زمینه‌ی کارایی این روش، پژوهش‌های بسیاری صورت گرفته است. برخی از پژوهشگران بر تأثیر این روش آموزشی بر افزایش توانایی هجی کردن صحه گذاشته اند (بیکر، ۱۹۷۷؛ گلد، ۱۹۷۶؛ تامپسون، ۱۹۷۷) و برخی دیگر معتقدند دانش آموزان بدون آموزش مستقیم آوایی، قواعد مربوط به آن را یاد می‌گیرند (شوارتز و دوهرینگ، ۲۰۰۲ به نقل از شکوهی یکتا و همکاران، ۱۳۸۵). پژوهش‌هایی که در دهه‌های اخیر صورت گرفته اند، نشان داده اند که آموزش خواندن در چهارچوب رویکرد آوایی می‌تواند موجب بهبود خواندن کلمه‌ها و هجی کردن شود (اکانر و جنکینز، ۱۹۹۵؛ اسنو، گریفین و برنس، ۱۹۹۸ به نقل از شکوهی یکتا و همکاران، ۱۳۸۵) و این رویکرد برای آموزش خواندن و هجی کردن به کودکان ضروری و مفید است. اولین مرحله در تهیه برنامه‌های آموزشی مناسب، شناسایی نوع و الگوهای خطاهای مربوط به هجی کردن است. پس از تحلیل خطا می‌توان برنامه‌های آموزشی را با توجه به نیازهای دانش آموزان طراحی کرد.

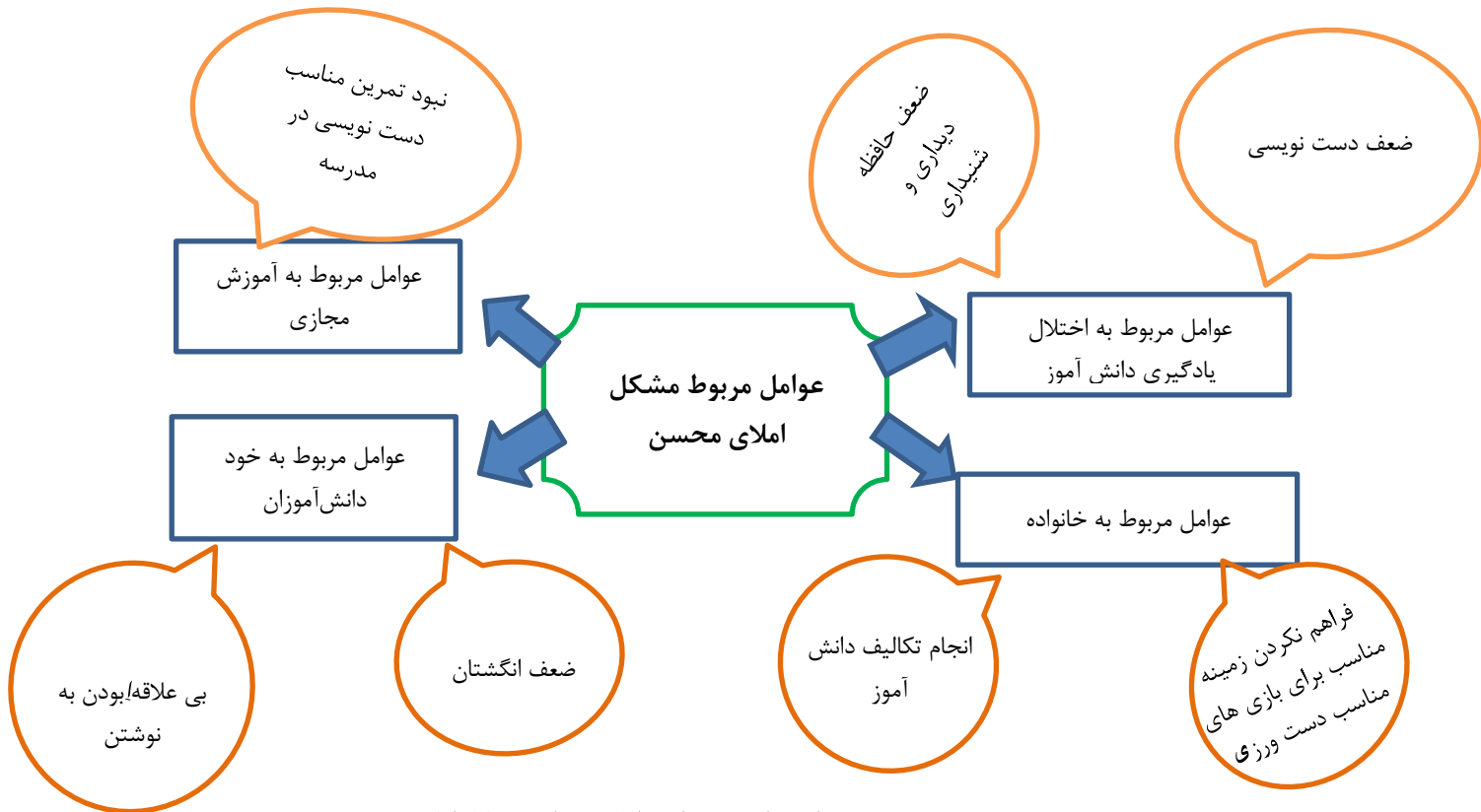
مهارت‌های زبان‌شناسی شامل فرایندهای واج شناسی و نوشتاری هستند که در رشد نخستین توانایی‌های هجی کردن مهم هستند. اپل، ولتر، و مسترسون (۲۰۰۶) تأثیر فرایندهای واج شناسی و نوشتاری را در یادگیری هجی کردن بررسی کردند. آنها دریافتند که کودکان کم سن‌تر به سرعت اطلاعات خطی را در الگوهای حروف با ارائه کمتر کلمات جدید ترسیم کردند. الگوهای حروف در کلمات جدید که با فراوانی بیشتری رخ داده اند، به آسانی یاد گرفته می‌شوند، درست همانطور که اطلاعات واج شناسی که فراوانی بیشتری دارند سریع تر ترسیم می‌شوند. می‌توان نتیجه گرفت که هر دو فرایند واج شناسی و نوشتاری برای هجی کردن مهم هستند. اپل و همکاران (۲۰۰۶) برای رابطه این فرایندها در هجی کردن تبیین‌های دیگری ارائه دادند که پیشنهاد کردند که بازنمایی خطی به طور ساده ای به بازنمایی‌های واجی ترسیم شدند (تریمین و کسلر، ۲۰۰۵). سیمونسن و گانتز (۲۰۰۱) پس از بررسی و مرور رویکردهای آموزش املاء به کودکان با اختلال در نوشتن، آنها در چهار گروه قرار می‌دهند: آموزش مستقیم، آموزش واجی، آموزش تکوازی و آموزش کل-واژه. استفاده از فلش کارتها، آنگونه در این مطالعه تدوین شده است، یکی از اشکال رویکرد کل-واژه می‌باشد. آموزش کل-واژه رویکردی است که یک واژه از طریق مواجه مرتب دانش آموزان، بدون رمزگشایی واج شناختی آن واژه، آموزش داده می‌شود (هو و وانگ، ۲۰۱۷). نشان داده شد که این رویکرد در آموزش واژه‌های بی‌قاعده (تفاوت میان شکل نوشتاری حروف و واج‌ها در زبان فارسی مانند واژه خواهر) بسیار اثربخش است (سیمونسن و گانتز، ۲۰۰۱).

درمان اختلالات یادگیری

اختلال یادگیری اختلالی دائمی است، ولی با تشخیص و مداخله به موقع می‌توان مهارت‌های کودک را در سطح بهینه‌ای گسترش داد، به گونه‌ای که بتواند همچون سایر افراد زندگی طبیعی داشته باشد. در حال حاضر می‌توان کودکانی که در معرض ابتلا به مشکلات یادگیری هستند را در دوران پیش از دبستان شناسایی کرد؛ در این صورت به احتمال بیشتری قادر به درمان این اختلال خواهید بود و با افزایش سن کودکان شدت اختلال یادگیری در آنها کاهش پیدا می‌کند و معمولاً این اختلال در پسران نسبت به دختران بیش‌تر مشاهده می‌شود. کودکان دچار اختلال یادگیری باید برای بهبودی به درمانگرانی مراجعه کنند که علاوه بر داشتن تحصیلات دانشگاهی دوره‌های تخصصی ویژه در زمینه اختلال یادگیری را نیز گذرانده باشند.

۴- تجزیه تحلیل اطلاعات (یافتن راه حل):

پس از مطالعه و بررسی اطلاعات گردآوری شده به این نتیجه رسیدیم که مهم‌ترین عوامل موثر بر مشکل موجود را می‌توان به چهار عامل اختلال یادگیری، مشکلات دست‌نویسی و آموزش مجازی و خانواده تقسیم کرد و برای هر کدام به صورت ریزتر عواملی را شناسایی نمود. خود اختلال یادگیری دانش آموز باعث ضعف در نوشتن املا می‌شود. تغییر شیوه‌ی زندگی و آپارتمان‌نشینی باعث شده است که بچه‌ها کمتر به بازی‌های قدیمی از جمله خاک و گل بازی و ... که مناسب برای تقویت انگشتان دست بودند، بپردازند تا برای مهارت‌های مورد نیاز زندگی بزرگسالی از جمله نوشتن آماده بشوند همچنین خانواده‌ها، امروزه بازی‌های رایانه‌ای و قرار دادن گوشی همراه و تبلت بر ای بچه‌ها را بهترین راه سرگرم نمودن آنان می‌دانند که عدم تقویت مهارت‌های مورد نیاز خواندن و نوشتن در بچه‌ها می‌شود، می‌دانند. که همه‌ی این باعث ضعف در مهارت‌های مورد نیاز نوشتن املا می‌شود. از سویی در آموزش حضوری دانش‌آموزان علاقه‌مند به نوشتن تکالیف با تقلید از بچه‌های دیگر در مدرسه بودند ولی فضای بی‌روح آموزش مجازی باعث بی‌علاقگی آنان به نوشتن تکالیف شده است و به تبع آن ضعف املا دانش‌آموزان را در پی داشته است که در برخی موارد اولیا مجبور به نوشتن تکالیف دانش‌آموزان بودند.

نمودار شماره ۱: نمودار عوامل مربوط به مشکل املا

علاوه بر عوامل موجود، با بررسی چند نمونه املاي دانش آموز به این نتیجه رسیدیم که عوامل زیر نیز در ایجاد مساله موجود تاثیر گذار می باشند: مهارت های حرکتی ضعیف دانش آموز به علت عدم انجام فعالیت های دست ورزشی مناسب و حافظه بینایی و شنیداری ضعیف دانش آموز از علت اصلی مشکل املاي دانش آموز محسن نظاره می باشد.

۵- انتخاب راه حل و اعتبار بخشی :

انتخاب راه حل:

راه کارهایی که از کتاب استاد تبریزی برای این دانش آموز پیدا کردم به شرح زیر است:

- ۱- رفع نارسا نویسی:
- ۲- تقویت حساسیت شنیداری
- ۳- افزایش تمییز دقت دیداری
- ۴- تقویت حافظه ی فعال دیداری
- ۵- تقویت حافظه ی فعال شنیداری

۶- اجرای راه حل و نظارت :

پس از جمع آوری اطلاعات، برنامه ی فردی شده مناسب برای محسن تهیه نموده و در آن برای هر یک از موارد لازم برای تقویت املاي وی چند آیتم برنامه ریزی کردم و در جلسه ای نیز نظر همکاران و مدیر مدرسه را نیز در این رابطه جویا شدم. همه همکاران برنامه ی پیشنهادی را تایید کردند. این برنامه را طبق جدول زمان بندی شده سعی کردم تا آیتم های نوشته شده را در طی ۱۲ جلسه ۵۰ دقیقه ای

به محسن آموزش دهم در هفته اول که ۲ جلسه آموزشی بود فقط مهارت های دست نویسی را تقویت نمودم و بعد از هر بار موفقیت بازخوردهای لازم را به محسن می دادم. چون فعالیت ها به صورت بازی بود وی با علاقه در جلسات آموزشی شرکت می کرد و از انجام آن ها لذت می برد. سپس در در هفته دوم علاوه مهارت های دست ورزی (با استفاده از فعالیت هایی مانند پرتاب حلقه در میله، قیچی کردن اشکال هندسی، مچاله کردن کاغذ، صفحه ی دوخت، جدا نمودن نخود و لوبیا و بازی گل رس و ...) تقویت حافظه ی بینایی و شنیداری را با استفاده از فعالیت های ببین و بگو، کارت های دیدآموز، ترسیم اشکال بعد از نشان دادن شکل و حذف آن این تکالیف را در برنامه قرار دادم و از مادر وی نیز خواستم تا حتما این فعالیت ها را هر روز در خانه انجام دهند تا انگشتان محسن تقویت گردد. طبق برنامه ی نوشته شده تکالیف مناسب نیز برای گرفتن نتیجه بهتر و زودتر به خانه نیز تهیه کرده بودم و در اختیار اولیا قرار می دادم. در هفته ی هفتم مشاهده کردم که محسن به خوبی می نویسد و سرعت نوشتنش نیز بهتر شده است و نسبت به قبل پررنگ و خواناتر می نویسد. و در نوشتن املا ی که حروف مشابه دارند نیز اشتباهاتش به زیر ۵ مورد در هر املا رسیده است. در املا ی مدرسه نیز اشتباه هایش به زیر ده مورد کاهش یافته بود.

۱- افزایش تمرکز در هنگام املا گویی: حذف عوامل مزاحم تمرکز دانش آموز

۲- افزایش حافظه شنوایی: استفاده از انواع بازی. چشمان دانش آموز را با چشم بند بستم و از هم کلاسی هایش خواستم اسم وی رو صدا بزنند و او تشخیص دهد چه کسی صدایش کرده.

۳- افزایش حساسیت دیداری: استفاده از بازی

۴- افزایش دقت: دو تصویر را که مشابه هستند اما در یک یا چند مورد جری با هم اختلاف دارند، به دانش آموز نشان داده و از او می خواهیم تفاوت بین دو تصویر را پیدا کند.

۵- بکار بردن روش های جدید املا

- استفاده از کارت لغات جدید

- استفاده از کارت لغات غلط

۶- حل مشکل نارسا نویسی

- مچاله کردن کاغذ یا روزنامه باطله به شکل سرگرم کننده

- بازی با خمیر بازی و یا گل مجسمه سازی

- روان نویسی در اختیار دانش آموز قرار دادم تا خطوطی به دلخواه رسم کند.

- نحوه در دست گرفتن مداد را بررسی کردم و مداد را بین انگشت شست و انگشت اشاره قرار گرفته بود.

- یک وایت برد کوچک و قابل حمل در اختیارش قرار دادم یا یک صفحه تلق شفاف برایش خریدم.

- گچ نرم و مناسب در اختیار دانش آموز قرار دادم و ازش خواستم به دلخواه روی تخته سیاه خط بکشد و نقاشی کند.

- وضعیت نشستن دانش آموز توجه کردم و آن را متناسب قد و ساعد او تنظیم کردم

- یک سری خط های موازی با فاصله های کم و زیاد رسم کردم و از دانش آموز خواستم تا وسط هر دو خط موازی یک خط راست رسم کند.

- از دانش آموز خواستم شکل های نقطه چین را پر کند.

- اعداد و حروف و کلمات را در یک طرف به صورت کامل نوشتم و سپس در رو به روی آنها همان اعداد و کلمات را به صورت ناقص

نوشته و از دانش آموز خواستم آنها را کامل کند.

تقویت حساسیت شنیداری:

۱- چند وسیله صدا دار را درست کردم تا دانش آموز از آنها استفاده کند و با انواع صدا آشنا شود.

مثل: صدا های مختلف مثل گریه ، خنده ، سرفه ، چک چک آب ، باران ، ضربه انگشت به در ، ضربه انگشت به شیشه ، برخورد توپ با زمین و امثال آن را در نوار کاست ضبط کردم و از دانش آموز خواستم به آنها گوش داده و صدای هر کدام را تشخیص دهد و بیان نماید.

- ۲- سه کلمه برای دانش آموز بیان کردم و از او خواستم آن ها را باز گو کند. سپس یکی یکی هر بار تعداد کلمات را بیشتر کردم.
- ۳- سپس یک جمله برای او گفتم و از او خواستم تکرار کند و هر بار تعداد جملات را بیشتر کردم.

افزایش تمییز دقت دیداری:

- ۱- تصاویری از اشیا در سمت چپ دادم و خواستم که آنها را در قسمت راست پیدا کند.
- ۲- حروفی را در سمت راست نوشتم و خواستم این حروف را بین چندین حروف دیگر در سمت چپ پیدا کند.
- ۳- سپس همین کار را با کلمات انجام دادم.
- ۴- نقاشی ها یا طراحی هایی را تدارک دیدم که چند تصویر در آنها پنهان بود و از او خواستم تصویر مورد نظر را بیابد.

۷- شواهد (۲) توصیف وضع مطلوب:

پژوهشگر برای این که ثابت کند نتیجه تحقیق، تغییرات مثبتی را در پی داشته و در رفع مشکل موثر واقع شده، نیاز به ارائه شواهد و توضیحات دقیق دارد. لذا در این راستا و جهت اثبات نتایج مثبت اقدامات صورت گرفته اقدامات ذیل صورت گرفت:

- ۱- نظر خواهی از اولیا محسن
- رضایت مادر محسن از نوشتن املا و تکالیف وی نشان از موفقیت طرح مورد نظر دارد. مادرش می گوید که محسن تکالیف دیگر درس هایش را نیز با علاقه می نویسد و دیگر از نوشتن مشق اظهار ناراحتی نمی کند و سرعت نوشتن نیز زیاد شده است و پرننگ و خواناتر نیز می نویسد. اعتماد به نفسش نیز بالا رفته است و مشق هایش را نیز به دوستانش نشان می دهد.
- ۲- نظر سنجی از همکاران شاغل در آموزشگاه در مورد اقدامات صورت گرفته
- در جلسه ی شورای معلمان، مدیر محترم و همه ی همکاران نتایج مثبت برنامه های پیشنهادی را بر تقویت املا ی دانش آموز با تقویت مهارت های مورد نیاز تایید کردند.
- ۳- نظر سنجی از معلم و مدیر مدرسه محسن در مورد اقدامات صورت گرفته
- خانم و مدیر مدرسه نیز بهبود املا ی محسن پس از حضور در این مرکز و استفاده از برنامه های آن را تایید کردند.
- ۴- خود دانش آموز

علاقه محسن به نوشتن تکالیف و مقایسه نمونه املا یی اولیه مدرسه و مرکز دانش آموز قبل (که با باز خورد همه را اشتباه نوشتی) و بعد از حضور و استفاده از برنامه های آموزشی (با باز خورد آفرین پسرم خیلی پیشرفت کردی) نشان از موفق بودن طرح مورد نظر دارد.

۸- ارزیابی نهایی و اعتبار سنجی :

-هدف اصلی این اقدام پژوهی، ارتقای بهبود وضعیت املا محسن بود .
 -تایید همکاران از اقدامات انجام گرفته نشان از موثر بودن اقدامات انجام گرفته بود.
 عملکرد دانش آموزان در کلاس در مدرسه مرجع و نظر معلم مربوطه در فرم ترخیص نیز نشان دهنده ی پیشرفت دانش آموز نسبت به ابتدای پذیرش در این مرکز در همه ی درس ها می باشد.

نتایج مجدد آزمونی که در ابتدای اجرای برنامه برای سنجش مشکلات یادگیری دانش آموزان تدوین شده بود نیز نشان دهنده ی تقویت املا ی دانش آموزان با به کارگیری روش تقویت املا به کمک بازی های ذکر شده می باشد. والدین محسن نیز با حضور در مرکز از پیشرفت وی در املا ابراز رضایت می کردند. مادرش می گوید در اکثر روزها با اشتیاق برای رفتن به مدرسه از خواب بیدار می شود و در کلاس نیز

هم برای خواندن و هم برای نوشتن داوطلب می شود. همچنین مدیر مرکز نیز با ارائه گواهی نتایج حاصل از اقدام پژوهی راتایید نمودند. دریافت تقدیر نامه از مدیر آموزش و پرورش ناحیه ۲ تبریز نیز بیانگر اثربخش بودن این اقدام پژوهی بود.

نتیجه گیری:

در پایان نتایج زیر حاصل شد.

- ۱- افزایش علاقه ی دانش آموز به نوشتن تکالیف و بهبود املا
- ۲- بهبود اعتماد به نفس دانش آموز و تقویت حافظه بینایی و شنیداری وی
- ۳- علاقمند شدن دانش آموز به حضور در مرکز و مدرسه
- ۴- افزایش کیفیت یادگیری دانش آموز در درس های دیگر

پیشنهادها:

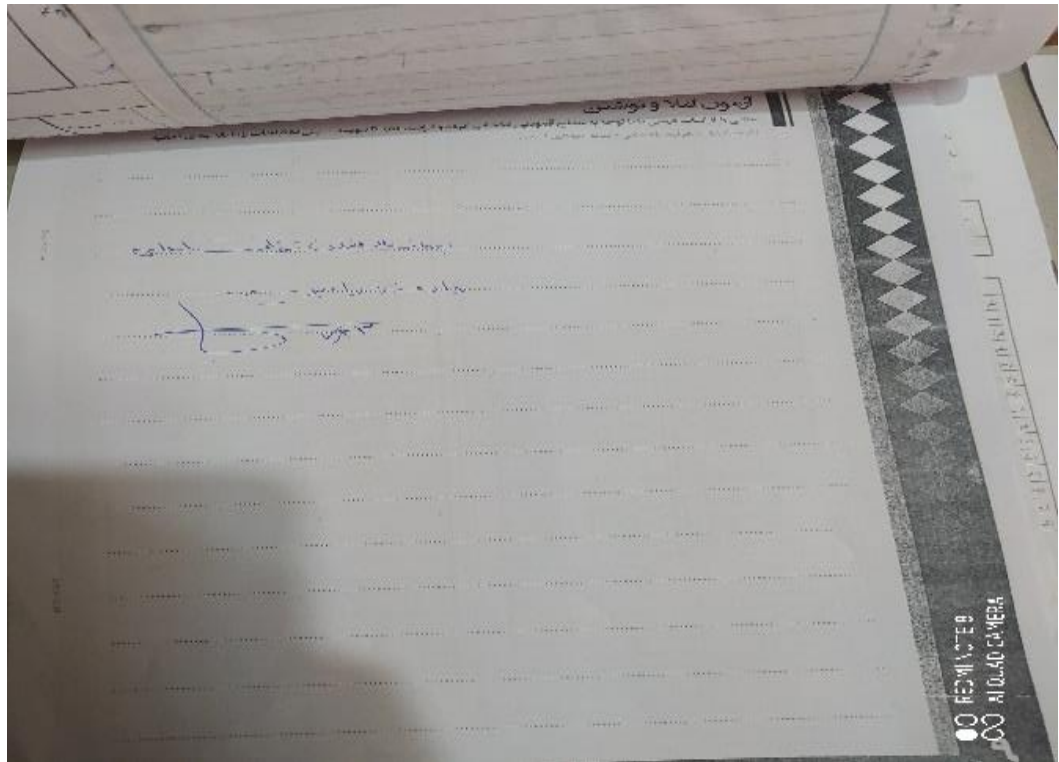
جهت تقویت املا ی دانش آموزان، پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می شود:

- ۱- ریشه یابی مشکل دانش آموزان
- ۲- تهیه برنامه ی مناسب برای تقویت مهارت های پیش نیاز نوشتن
- ۳- تقویت اعتماد به نفس دانش آموز
- ۴- برگزاری جلساتی برای شناخت ویژگی های دانش آموزان اختلال یادگیری برای معلمان مدارس ابتدایی
- ۵- برچسب نزدن به دانش آموزان اختلال یادگیری

منابع

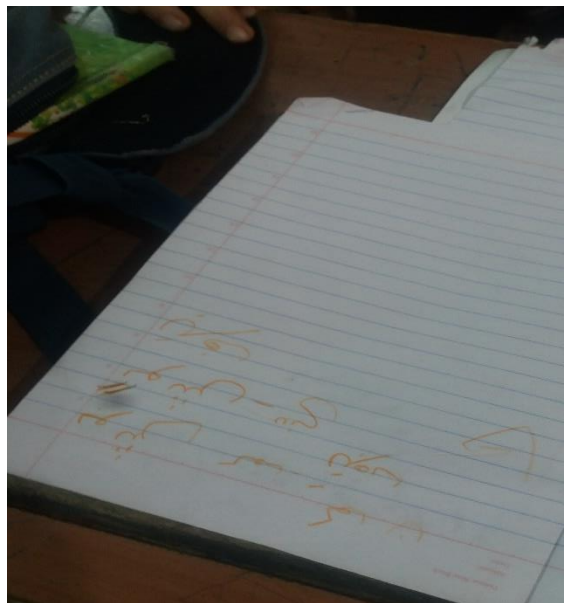
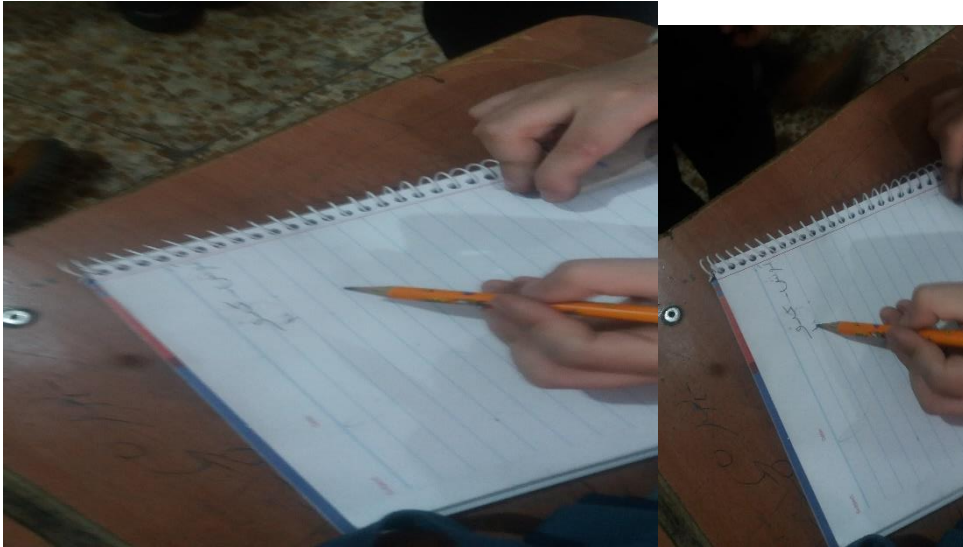
- امین آبادی، زهرا، امین آبادی، سعید، علیزاده، حمید، پورکاو، عاطفه. (۱۳۹۵). *مطالعه فراوانی و انواع غلط های املا یی دانش آموزان بر اساس متغیرهای جمعیت شناختی*. فصلنامه علمی پژوهشی ناتوانی های یادگیری، ۲۱، ۲۱-۳۷.
- سیف نراقی، مریم، نادری، عزت اله. (۱۳۹۴). *نارسایی های ویژه یادگیری*. تهران: انتشارات ارسباران.
- زندی، بهمن. (۱۳۹۴). *روش تدریس زبان فارسی در دوره دبستان*. تهران: انتشارات سمت.
- کریمی، بهروز، علیزاده، حمید. (۱۳۹۴). *اختلالات یادگیری املا: ارزیابی و برنامه آموزش*. تهران: انتشارات ارسباران.

پیوست ها

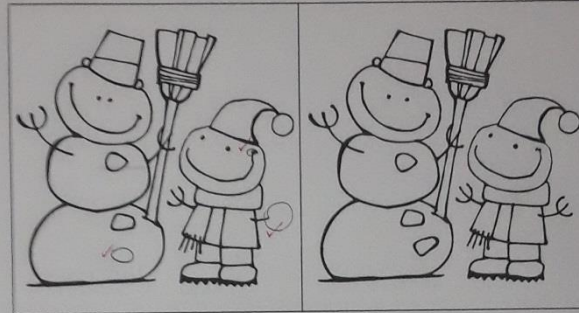

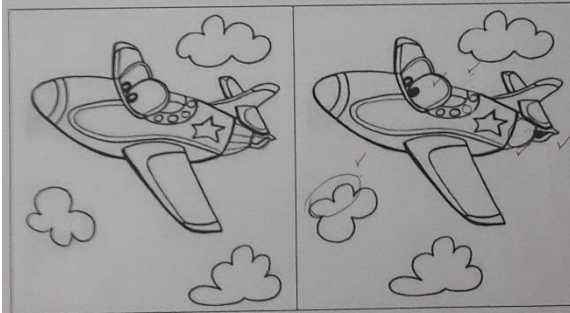

۶. در تصویر زیر پنج اختلاف را پیدا کنید.

۷. در تصویر زیر پنج اختلاف را پیدا کنید.

✓	ریب	ژیب	زیب	دیب	ریب
✓	جی	چی	حی	خی	حی
✓	نو	بو	یو	تو	نو
✓	طی	کی	لی	گی	لی
✓	قا	ها	ما	فا	قا

۲۸. کلمه سمت راست را از بین کلمه های سمت چپ پیدا کن.

✓	جانم	چابم	حانم	خانم	حانم
✓	کیف	گیق	گیف	کیق	کیف
✓	تید	بید	پند	بند	بید
✓	زوم	زوم	روم	دوم	زوم
✓	دارا	زادا	دازا	رادا	دارا
✓	یوت	توت	پوت	توپ	توت

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش آذربایجان شرقی
مرکز آموزش و پرورش تبریز

ان رییس هواخانم العظیم
۸۶ خرداد

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۹/۱۱

شماره: ۱۸۰۲/۳۲۵۷۸/۷۱۰۰

«تقدیرنامه»

پژوهشگر برجسته جناب آقای / سرکار خانم زهرا حسین پور

پژوهش فرآیند تولید علم است و تولید فناوری به کارگیری یافته های پژوهشی است. تاثیرگذاری پژوهش و فناوری در تمدن کنونی دنیا و در آینده ی آن بسیار روشن و بدیهی است. هر چه در تاریخ بشری به زمان های اخیر نزدیک می شویم، این تاثیرگذاری بیشتر می شود.

از اینکه با روند فعالانه، هوشیارانه و هوشمندانه با نواندیشی و نوآوری در اندیشه به دانش، پژوهش، تولید علم و فهم عمیق و وثیق ارزش فوق العاده داده و با پژوهش و ترویج روحیه ی علمی با ایجاد محیطی شفاف، پویا و معنوی برای فعالیتی هماهنگ و یک دست جهت تحقیق و مطالعه ی همه جانبه و استفاده از خرد جمعی کارشناسان و صاحب نظران حوزه های مختلف نقش موثری را در تحقق مأموریت های پژوهش بر عهده داشته و در حوزه «اقدام پژوهی» فعال بوده اید، سپاسگزاری می شود و این لوح تقدیر، تقدیم محضر پژوهشگرانه و محققانه ی شما می گردد. امید است، با تدبیر، تتبع، تعمق و تفحص و با قابلیت های بالقوه و توانمندی های منابع انسانی، افق روشنی در تحقق چشم انداز آینده ی ایران پدیدار نمایید. هم چنان پذیرای اندیشه های ناب و خلاقانه ی شما هستیم. همتی کن این جهان را باز ساز با نگاهی نو جهانی نو بساز

رسول بیابانی

رئیس آموزش و پرورش ناحیه ۲ تبریز

مدرسه : مرکز آموزش و توانبخشی